

L U N D S D O M K Y R K A

O R G E L K O N S E R T

Torsdag 12 september 1991

kl. 20.00

Z S O L T G A R D O N Y I

Würzburg, Tyskland

med anledning av Samarbetskonferensen
för protestantiska ungrare i Västeuropa.

Samarbetskonferans för protestantiska ungrare i Västeuropa

Årsmötet och den fjärde gemensamma teologiska konferansen pågår i Lund för broderorganisationer till protestantiska ungrare i Västeuropa: Reformerta Självårdsverksamheten (NyERLSz grundad 1944) och Lutherska Arbetsgruppen (KÉMELM grundad 1957).

Organisationerna verkar främst för lutheraner och reformerta flyktingar och invandrare men även frikyrkliga från Ungern och ungrare från de efter första världskriget bildade staterna: Rumänien, Jugoslavien, Tjeckoslovakien samt Sovjet. Eftersom ungrare av protestantisk bekännelse är spridda över hela Europa, framstår som största problem att hålla kontakt med varandra. En naturlig samarbetsplattform blev därför ekumeniken. Av nöden framtvingad, uppstod ett vidsträckt pastorat, som kände ett starkt behov av att samarbeta över samfundsgränserna under de senaste 40 åren.

När Europas politiska nyordning nu håller på att etablera sig, genomgår även kyrkan en nödvändig förändring. Utifrån det fungerande ekumeniska samarbetet söker ungerska protestanter sin vision av ett gemensamt Europa, sin framtid och roll inom det förenade hemmet. Framstående teologer, främst från Sverige, men även föreläsare från Ungern, Transylvanien och Tjeckoslovakien, tillsammans med deltagare från Västeuropa bearbetar vetenskapligt ekumenismens ungerska modell samt definierar dess protestantiska innehåll i ett förenat Europa. På plats i Lund hyllar samarbetskonferansen den nordiska ekumeniska forskningen i allmänhet och lundateologernas bidrag till ekumeniska tänkandet i synnerhet.

ZOLTAN KODALY: INTROITUS OCH KYRIE (ur "Orgelmässa")
1882-1967

I Kodálys "Orgelmässa" erhåller Introitus, högmässans inledningsstycke, formen av ett kort preludium, som omedelbart leder över till det trefaldiga bönepet om Guds förbarmande (Kyrie eleison - Christe eleison - Kyrie eleison). Därvid blir språkrytmen hos dessa ord till avgörande bärare av det musikaliska händelseförloppet.

JOHANN SEBASTIAN BACH: KORALLARBETNING
1685-1750 "KOMM, GOTT SCHÖPFER, HEILIGER GEIST" BWV 667

Den gammalkyrkliga pingsthymnen "Veni creator spiritus" från åttahundralet översattes av Martin Luther till tyska som "Komm Gott Schöpfer, heiliger Geist" (Kom, Skaparande, Herre god! - ungerska "Jövel, teremelő Szentlélek"); denna koral behöll som anrop till den Helige Ande sin tidlösa och överkonfessionella betydelse ända till i dag. I J.S.Bachs bearbetning klingar denna koralmelodi en gång i orgelsatsens högsta och en gång i dess lägsta stämma.

JOHANN SEBASTIAN BACH: FANTASI C-DUR (BWV 572)

Denna komposition som också är känd som "Pièce d'orgue" vittnar om den franska orgelmusikens inflytande på J.S.Bachs stil.

JOHANN SEBASTIAN BACH: CONTRAPUNCTUS XIX

Den ofullbordade Quadrupelfuga (en fuga över fyra temata) ur J.S.Bachs "Kunst der Fuge" i Rolf Rudins kompletterade version (1990).
- Svenskt uruppförande -

ZSOLT GARDONYI "ERHÄLL UNS, HERR, BEI DEINEM WORT"
* 1946 Meditation för orgel över Lutherkoralen
"Behåll oss vid ditt rena ord"
(Ungerska: "Tarts meg Urunk, szent Igédben)

I denna 1990 tillkomna komposition pulserar de ständigt återkommande ackordanslagen som en bild av en tidlös, beständig och uppehållande kraft. Den ljusa klangfärgen i satsens mitt låter en tanke ur den mittersta av Martin Luthers textstrofer glämma till: "... dass sie dich lob' in Ewigkeit". (... hogy dicsőérhessen légedel").

ZSOLTAN GARDONYI PARTITA "VENI CREATOR SPIRITUS"
1906-1986
Introduzione (Largo)
Thema (Lento)
I. Variazione (Moderato deciso)
II. Variazione (Andante)
III. Variazione (Allegro non troppo)
IV. Variazione (Quasi improvisato)
Finale (Allegro maestoso)

Zoltan Gárdonyi verkade från 1941 till 1967 som professor vid musikhögskolan "Franz Liszt" i Budapest och ledde här också avdelningen för protestantisk kyrkomusik till dess upplösning genom de dåvarande makthavarnas försorg 1949. Hans mångsidiga tonsättningsfärdighet och hans engagemang för kyrkomusiken i Ungern under dess svåraste period var av avgörande betydelse för utvecklingen i dag. Den 1958 komponerade partiturn "Veni creator spiritus" anknyter till koralvariationens traditionella form. Den bearbetar koraltemat i sju kontrastrika satser, i vilka melodin "Kom, Skaparande, Herre god" bärs fram av orgelns mest skiftande klangfärger och klångskikt.

Z S O L T G A R D O N Y I

Född 1946 i Budapest som son till Hindemith- och Kodály-eleven Zoltán Gárdonyi. Studier vid musikhögskolan i födelsestaden och i andra europeiska musikcentra. Kompositör och organist, professor i musikteori vid Musikhögskolan i Würzburg. Orgelkosetter, radio- och gramfoninspelningar i Europa och i U S A. Fristaten Bayerns kulturpris för unga komponister. Publikationer bl.a. om J.S.Bach, Franz Liszt och Olivier Messiaen.